

Stanisław Wieteska*

TENDENCJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ WSPÓŁCZYNNIKA *COMBINED RATIO* W WYBRANYCH ZAKŁADACH UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWYCH I ŻYCIOWYCH W POLSCE W LATACH 2002–2010

1. POSTAWIENIE PROBLEMU

Ważnym elementem działalności zakładów ubezpieczeń jest ich ocena efektywności działania. Przez ocenę efektywności działania rozumiemy takie wykonywanie czynności ubezpieczeniowych aby nie tylko spełniły zobowiązania wobec ubezpieczonych ale i nie dopuściły do strat finansowych. Aby ocenić efektywność działania każdego zakładu ubezpieczeń konieczne jest policzenie wielu wskaźników techniczno-ekonomicznych na podstawie wygenerowanych ogólnych i szczegółowych wielkości ekonomicznych np. składek odszkodowań, kosztów działalności, rezerw techniczno-ekonomicznych, lokat, marginesu wypłacalności, kapitałów itp.

Spośród wielu wskaźników techniczno-ekonomicznych na szczególną uwagę zasługuje wskaźnik *combined ratio* (CR) często określony jako wskaźnik zespolony. Wskaźnik ten łączy ze sobą współczynnik szkodowości brutto z udziałem kosztów działalności zakładów ubezpieczeń w składce przypisanej.

Celem artykułu jest przedstawienie tendencji kształtowania się współczynnika *combined ratio* oddzielnie dla zbioru wybranych zakładów ubezpieczeń na życie (dział I) i zbioru wybranych zakładów ubezpieczeń majątkowych (dział II), a następnie poddanie ich ostrożnej interpretacji. Wskazujemy na zakłady ubezpieczeń, które osiągnęły współczynnik (CR) większy niż 100%

W końcowej części artykułu przytoczono tendencje kształtowania się współczynnika CR w wybranych produktach ubezpieczeniowych.

Artykuł napisano w oparciu o załączoną literaturę przedmiotu.

* Prof. zw. dr hab., Katedra Ubezpieczeń, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.

2. POJĘCIA PODSTAWOWE

W Rozporządzeniu Ministra Finansów z 28 grudnia 2009 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji¹ przyjęto następujące określenia, które wykorzystujemy w dalszej części:

- składki przypisane – kwoty składek:

a) z tytułu umów ubezpieczenia należne w okresie sprawozdawczym, niezależnie od tego, czy kwoty te opłacono – w przypadku grup działu I,

b) należnych za cały okres odpowiedzialności, niezależnie od jego długości, z tytułu zawartych w okresie sprawozdawczym umów ubezpieczenia, niezależnie od tego, czy kwoty te opłacono – w przypadku grup działu II, o ile długość okresu odpowiedzialności jest określona,

c) z tytułu umów ubezpieczenia, należne w okresie sprawozdawczym, niezależnie od tego czy kwoty te opłacono – w przypadku grup działu II, o ile długość okresu odpowiedzialności nie jest określona,

d) z tytułu umów reasekuracji czynnej – stosuje się kwoty, o których mowa w lit. a–c, z uwzględnieniem postanowień odpowiednich umów reasekuracji;

- składka zarobiona – składka przypisana w okresie sprawozdawczym pomniejszona o stan rezerwy składek na koniec okresu sprawozdawczego i powiększona o stan rezerwy składek na początek okresu sprawozdawczego;

- koszty akwizycji – koszty związane z zawieraniem i odnawianiem umów ubezpieczenia oraz umów reasekuracji, obejmujące:

a) koszty bezpośrednie, w tym:

- prowizje pośredników ubezpieczeniowych,
- wynagrodzenia wraz z narzutami pracowników zajmujących się akwizycją,
- koszty badań lekarskich,
- koszty atestów i ekspertyz przy ocenie ryzyka ubezpieczeniowego,
- koszty wystawienia polis,
- koszty włączenia umowy ubezpieczenia do portfela reasekuracji,
- prowizje i udziały w zyskach cedentów,

b) koszty pośrednie, w tym:

- koszty reklamy i promocji produktów ubezpieczeniowych,
- koszty ogólne związane z badaniem wniosków i wystawianiem polis;

- współczynnik szkodowości – stosunek odszkodowań i świadczeń, z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia, do składki zarobionej; przy kalkulacji wskaźnika uwzględnia się koszty likwidacji szkód, koszty windykacji regresów i koszty poniesione w celu uzyskania dotacji, a także regresy, odzyski i dotacje otrzymane;

¹ Rozporządzenie Ministra Finansów z 28 grudnia 2009 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji, DzU 2009, nr 226, poz. 1825.

- koszt odszkodowań i świadczeń ustalany dla roku kalendarzowego zaistnienia szkody na potrzeby wyliczenia oszacowania, o którym mowa w §37, ust. 1 – odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto powiększone o stan rezerw na niewypłacone odszkodowania i świadczenia z tytułu szkód zaistniałych do dnia bilansowego; przy ustalaniu kosztu odszkodowań i świadczeń uwzględnia się koszty likwidacji szkód, a nie uwzględnia się regresów i odzysków oraz kosztów windykacji z nimi związanych oraz dotacji i kosztów poniesionych w celu ich uzyskania.

Przez koszty administracyjne rozumie się koszty działalności nie zaliczone do kosztów akwizycji, odszkodowań i świadczeń, kosztów likwidacji szkód i windykacji regresów, a także inne koszty wyszczególnione w §1, pkt. 22.

Koszty akwizycji i koszty administracyjne łącznie stanowią koszty działalności zakładów ubezpieczeń.

Współczynnik *combined ratio* łączący wskaźnik szkodowości uwzględnia odszkodowania wypłacone i zmiany stanu rezerwy szkód wraz ze składką zarobioną oraz kosztami działalności zakładu ubezpieczeń. Współczynnik CR powinien być liczony dla każdego produktu ubezpieczeniowego, a także w poszczególnych grupach ryzyka. Dla każdego produktu ubezpieczeniowego jest możliwe obliczenie współczynnika szkodowości i udziału kosztów działalności w składce przypisanej.

Na szczelbłu danych statystycznych zakładów ubezpieczeń współczynnik (CR) obliczyć możemy za ostatnie 12 miesięcy. Innymi słowy, możemy na bieżąco (co 12 miesięcy wstecz) w ciągu roku obserwować tendencję jego kształtowania się.

3. METODA BADANIA

Współczynniki *combined ratio* mogą przyjmować wartości większe bądź równe 0. Jeśli współczynnik *combined ratio* przekracza wartość 1 (100%), to wówczas zakład ubezpieczeń ponosi straty na działalności ubezpieczeniowej. Dostępne dane Polskiej Izby Ubezpieczeń pozwoliły na obserwację współczynnika (CR) w latach 2002–2010. Do analizy wzięto jedynie te zakłady ubezpieczeń, które prowadziły czynną działalność ubezpieczeniową w ciągu co najmniej lat 2008–2010. Z analizy wyłączone zostały zakłady ubezpieczeń, które z różnych przyczyn przerwały swoją działalność.

Do analizy wzięto pod uwagę współczynnik CR na koniec każdego roku w skali całego zakładu ubezpieczeń. Jest to wielkość wysoce zagregowana. Zatem powinniśmy ostrożnie podchodzić do jego interpretacji. Niestety nie było możliwe analizowanie współczynnika (CR) w skali wybranych grup ryzyka.

Warto także wskazać, że największe wartości współczynnika (CR) przyjmuje na początku działalności zakładu ubezpieczeń. Wynika to z faktu, że zakład ubezpieczeń ponosi w pierwszych latach działalności zwiększone koszty na uruchomienie różnych komórek organizacyjnych w zarządzie i terenie.

4. TENDENCJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ WSPÓŁCZYNNIKA *COMBINED RATIO* W ZAKŁADACH UBEZPIECZEŃ NA ŻYCIE

Bardzo ważnym elementem w działalności zakładów ubezpieczeń jest wysokość współczynnika (CR) w ubezpieczeniach na życie. Wysokość tego współczynnika jest ważna ze względu na fakt, że mamy do czynienia z produktami ubezpieczeniowymi długoterminowymi. Wysokości współczynnika CR przedstawia tab. 1.

Z danych w niej zawartych wynika, że w 9 towarzystwach ubezpieczeniowych współczynnik CR przekroczył 100%. Najtrudniejsza sytuacja jest w towarzystwach Inter-Życie SA, Macif Życie TUW, Signal Iduna Życie SA i Universum Życie SA. W tych towarzystwach współczynnik CR przekracza 100% prawie w całym badanym okresie.

Fakt ten może być interpretowany jako ponoszenie zwiększonych kosztów działalności na uruchomienie np. systemu informatycznego czy sieci sprzedaży ubezpieczeń.

W skali wszystkich zakładów ubezpieczeń współczynnik CR na koniec 2010 r. nie przekroczył 100%.

W wybranych latach są obserwowane wahania współczynnika CR. Dla przykładu zaobserwowano znaczne wahania tego współczynnika w latach 2008–2009².

5. TENDENCJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ WSPÓŁCZYNNIKA *COMBINED RATIO* W ZAKŁADACH UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWO-OSOBOWYCH (DZIAŁ II)

Bardzo ważne jest obserwowanie współczynnika CR w ubezpieczeniach majątkowych. Jak wiadomo w ubezpieczeniach tych zdecydowana większość ubezpieczeń zawarta jest na okres 1 roku. Stąd praktycznie na koniec każdego roku posiadamy dość ważne informacje o kondycji ekonomicznej każdego zakładu ubezpieczeń.

Szczegółowe obliczenia współczynnika CR w dziale II przedstawia tab. 2.

² W. R a b i e j, *Gorsze wyniki*, „Miesięcznik ubezpieczeniowy”, grudzień 2009, s. 15.

Tabela 1

Wysokości współczynnika (CR) w zakładach ubezpieczeń na życie (dział I)

L.p.	Towarzystwo ubezpieczeniowe	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	Aegon SA	x	x	10,3	11,6	14,5	17,6	152,5	149,3	114
2	Allianz Życie Polska SA	62,7	44,7	50	57,9	31,2	45,5	84,8	93,1	104,1
3	Amplico Life SA	38,2	45,5	55,1	61,5	68,1	69,4	95,2	92,4	95,6
4	Axa Życie SA	x	x	x	x	x	65,5	46,3	182,9	66,7
5	Benefia na Życie SA	x	x	94,2	92,4	81	59,9	67,5	155,6	98,5
6	BZWBK-CU TUnŻ SA	x	x	x	x	x	x	15,2	21,6	15,6
7	Cardif Polska SA	83	77,4	81,4	86,6	85,9	94,1	91,3	99,3	107,1
8	Compensa Życie SA	113,3	97,5	80,7	69,2	49,5	59,7	67	108,2	81,1
9	Concordia Capital SA	726,9	301,6	161,6	114,6	105,1	87,8	87	82,1	80,8
10	Ergo Hestia STUnŻ SA	81,8	77,9	83,8	81,2	83,2	88,7	86,7	73,6	70,6
11	Europa Życie SA	x	12,4	79,7	71,1	81,2	49	43,8	60,2	60,1
13	Generali Życie SA	155,5	95,2	52	56,3	67,8	79,1	79,3	50,6	121,5
14	Gerling Polska Życie SA	97,5	85,6	39,1	91,1	87,7	59,8	132,2	91,5	43,7
15	ING Nationale Nederlanden SA	53	60,9	59,3	58,1	48,9	55	23,5	138,9	103,1
16	Inter-Życie SA	188,9	161,2	168,5	133,5	137,9	133,5	106,9	121,1	148,7
17	Macif Życie TUW	x	x	x	619,1	528,9	358,9	185,1	119,3	141,3
18	Metlife SA	x	x	60,8	29,1	41,2	41	34,3	222,1	205,5
19	Nordea Życie SA	124,9	108,1	24,1	90,9	57	44,4	79,5	97,5	69,1
20	Polisa-Życie SA	113,5	123,1	128,4	100,9	97,6	94,9	90,2	95,9	90,7
21	Pramerica SA	78,7	74,3	76,1	86,2	85,1	84,6	77,9	80,9	66,5
22	Pzu-Życie SA	81,3	80,8	82,4	78,4	69,7	81,4	65,5	114,6	91,8
23	Rejent Life TUW	21,3	24,8	27,9	30	32	30,2	35,7	41,6	43
24	Signal Iduna Życie SA	1435,4	465	393,2	232,4	159,2	134,7	134,9	128,7	118,1
25	Skandia Życie SA	66,1	47	42,7	35,7	22,3	26,4	95,7	86,3	86,3
26	Skok Życie SA	398,9	415,6	163,3	43,4	53,1	73,8	113,3	86,4	86,31
27	Uniqa Życie SA	114,1	137,4	23,4	64,7	85,4	82,6	58,3	117,8	103,3
28	Universum Życie SA	124,1	126,3	107,9	122,1	131,4	99,3	147,2	138,1	138,8
29	Warta TUnŻ SA	x	x	144	61,9	43,9	61,5	51,3	128,4	105,5
Ogółem		106,1	114,4	69,4	67,7	58,3	59,5	64	110,5	89,1

x – zakład ubezpieczeń nie prowadził działalności

Źródło: opracowane na podstawie *Raportów PIU z lat 2002–2010*.

Tabela 2

Wysokość współczynnika *combined ratio* w dziale II w latach 2002–2010

L.p.	Towarzystwo ubezpieczeniowe	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1	Allianz Polska SA	77,9	67,6	75,1	75,4	80,9	79,6	94,4	96,3	102,3
2	AXA SA	x	lx	x	x	x	1011,8	142,1	175,3	91,2
3	Benefia SA	x	ix	x	83,6	89,0	94,4	95,5	97,6	104,5
4	BRE Ubezpieczenia SA	x	x	x	x	x	77,5	79,8	73,9	90,5
5	BZWBK-CU SA	x	x	x	x	x	x	132,7	98,9	94,3
6	Compensa SA	138,7	117	105,9	64,5	95,1	100,8	98,7	100,2	98,9
7	Concordia Wielkopolska TUV	127,2	117	85,9	73,8	84,4	113,7	77,9	82,7	68,4
8	Cuprum TUV	40,7	34,1	24,6	28,6	25,3	44,6	44,1	77	121,1
9	D.A.S SA	230,6	165,1	110,7	86,9	102,9	83,9	76,2	68,5	59,3
10	Ergo Hestia SA	105,8	91,9	88,6	84	82,5	89,8	91,4	96,3	108
11	Euler Hermes SA	x	8744,4	34,2	3,1	30,4	23,8	42,3	89,1	89,3
13	Europa SA	56,2	60,4	30,5	33,5	28,9	39,2	53,3	63,9	76,4
14	Generali SA	90,8	92,8	73,5	69,8	78,8	108,8	94,6	98,3	98,2
15	Gerling Polska SA	61,8	62	50	53	91,7	63,3	72,4	x	x
16	HDI Asekuracja SA	x	x	121,5	113,2	62,2	94,2	92,1	92,4	115
17	Inter Polska SA	123,8	130,5	175,8	186,3	117,9	113,6	93,7	95,3	98,5
18	Interrisk SA	x	x	x	x	x	89,7	92,9	94,5	87,8
19	Kuke SA	155,1	80,1	10,8	77,5	78,1	76,7	135,8	x	81,9
20	MTU SA	11023,3	578,3	141	139,2	96,7	96,7	99,6	98,7	101
21	Partner SA	126,6	285,3	x	x	x	x	940,7	128	206,6
22	Pocztowe TUV	x	99,7	55,6	95,5	64,3	79,3	88,7	92,4	92,2
23	Polski Związek Motorowy SA	108,7	106,6	100,9	108,7	105,3	173,2	128,2	110	99
24	Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń SA	89,7	92	89,2	70,5	94,6	91,5	94,3	95,4	96,8
25	PZU SA	92,2	93,8	92	89,2	87,4	96,2	94,6	102,3	112,3
26	Signal Iduana Polska SA	x	795,1	130,2	135,1	122,5	116,5	131,9	113,1	128,2
27	Skok TUV	87,2	75,5	67,9	69	58,0	53,8	56,8	45,2	57,4
28	TUV TUV	97,8	85,7	82,7	85,5	78,4	88,8	90,5	93,1	109,5
29	TUZ TUV	x	161,3	93,4	104,3	106,5	100,1	95,3	85,5	78,1
30	Uniq SA	95,7	90,3	91,3	60,8	82,8	93,8	88	89,7	111,3
31	Warta SA	91,9	88,3	85,7	99,5	91,7	95,6	96,3	111	116,6
Ogółem		93,3	91,2	84,4	86,3	86,0	91,7	92,5	99,8	106,7

x – zakład ubezpieczeń nie prowadził działalności

Źródło: jak do tab. 1.

Z danych zawartych w tab. 2 wynika, że na koniec 2010 r. w 17 zakładach ubezpieczeń wysokość CR nie przekroczyła 100%. Najbardziej niekorzystną wielkość współczynnika CR wykazały zakłady ubezpieczeń: Partner SA i Signal Iduna Polska SA. Charakterystycznym jest, że pogorszenie współczynnika CR z 2009/2010 r. wystąpiło w towarzystwach ubezpieczeń: Allianz Polska, Benefia SA, Cuprum TUW, MTU SA, PZU SA, Unia SA oraz Winterthur SA. Możemy to tłumaczyć m. in. rosnącymi roszczeniami szkód powodziowych.

Raptowny wzrost współczynnika CR z roku na rok możemy interpretować jako gwałtowny wzrost współczynnika szkodowości. Z takim zjawiskiem mamy do czynienia w zakładach ubezpieczeń np. 2009/2010 r. Allianz Polska SA, Unia SA, Warta SA.

6. TENDENCJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ WSPÓŁCZYNNIKA *COMBINED RATIO* W UBEZPIECZENIACH KOMUNIKACYJNYCH

Biorąc pod uwagę strukturę przypisu składki na rynku ubezpieczeń, dominującą pozycję zajmują ubezpieczenia komunikacyjne. Do tych ubezpieczeń zaliczamy ubezpieczenia auto-casco, a także ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Na podstawie dostępnych materiałów możemy prześledzić tendencję kształtowania się współczynnika CR w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Polsce i Europie (tab. 3).

Tabela 3

Wysokość współczynnika *combined ratio* w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Europie w latach 1994–2004

Rok	CR (%)
1994	103,9
1995	103,4
1996	105,0
1997	110,2
1998	113,3
1999	114,5
2000	107,1
2001	102,1
2002	97,0
2003	93,8
2004	91,9

Źródło: *Komunikacja w Europie*, „Miesięcznik ubezpieczeniowy”, marzec 2007, s. 29.

Z danych zawartych w tab. 3 wynika, że w latach 1994–1999 następował systematyczny wzrost współczynnika CR (około 10%). Następnymi latami to systematyczny spadek wartości współczynnika CR.

Podobne tendencje zachowania się współczynnika CR zaobserwowano w Polsce (tab. 4).

Tabela 4

Wysokość współczynnika *combined ratio* w ubezpieczeniach auto casco (gr. 3) i OC komunikacyjne (gr. 10)

Lata	Gr. 3	Gr. 10
	wskaźnik CR	
2000	111,7	100,6
2001	105,5	105,2
2002	103,6	98,1
2003	104,6	98,2
2004	99,5	98,3
2005	96,9	96,9
2006	94,9	98,2
2007	92,7	101,4
2008	90,5	101,6
2009	101,1	109,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Ortyński, *Ubezpieczenia komunikacyjne, istota, grupy ryzyka*, [w:] E. Wierzbicka (red.), *Ubezpieczenia non-life*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, Warszawa 2010, s. 270 oraz *Biuletyn roczny. Rynek ubezpieczeń za lata 2000–2008*, www.knf.gov.pl.

Z danych zawartych w tab. 4 wynika, że w ubezpieczeniu auto-casco w latach 2000–2003 i 2009 współczynnik CR przekraczał 100%. W przypadku OC posiadaczy pojazdów mechanicznych wskaźnik przekraczał 100% w latach 2000–2001 oraz 2007–2009. Jak należy przypuszczać przekroczenie współczynnika CR powyżej 100% wynika ze wzrostu współczynnika szkodowości.

W szczególności na wzrost szkodowości w tych latach mogły wpłynąć rosnące roszczenia dotyczące szkód osobowych.

7. PODSUMOWANIE

Z przeprowadzonych badań wynika, że współczynnik *combined ratio* należy do jednych z najważniejszych wskaźników techniczno-ekonomicznych świadczących o kondycji zakładu ubezpieczeń.

Z pracy nasuwają się wnioski:

1. Współczynniki CR są zróżnicowane w zakładach ubezpieczeń na życie i w zakładach ubezpieczeń majątkowych.

2. W badanym okresie wystąpiły przypadki, że na koniec danego roku współczynnik CR przekraczał 100%, co świadczyło, że ubezpieczyciel dopłacał do swojej działalności ubezpieczeniowej.

3. W przypadku ubezpieczeń komunikacyjnych współczynnik CR początkowo (w Polsce) przekraczał 100%, ale końcowe lata był już w prawidłowej wysokości.

Praca nie wyczerpała problematyki lecz jedynie dostarczyła danych w skali rynku ubezpieczeniowego. Dalsze prace powinny być skierowane na badania współczynnika CR w poszczególnych produktach ubezpieczeniowych.

BIBLIOGRAFIA

Komunikacja w Europie, „Miesięcznik ubezpieczeniowy”, marzec 2007.

Ortyński K., *Ubezpieczenia komunikacyjne, istota, grupy ryzyka*, [w:] E. Wierzbicka (red.),

Ubezpieczenia non-life, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, Warszawa 2010.

Rabiej W., *Gorsze wyniki*, „Miesięcznik ubezpieczeniowy”, grudzień 2009.

Dane źródłowe:

Biuletyn roczny. Rynek ubezpieczeń za lata 2000–2008, www.knf.gov.pl.

Raporty PIU z lat 2002–2010.

Rozporządzenie Ministra Finansów z 28 grudnia 2009 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji, DzU 2009, nr 226, poz. 1825

Stanisław Wieteska

TENDENCJE KSZTAŁTOWANIA SIĘ WSPÓŁCZYNNIKA COMBINED RATIO W WYBRANYCH ZAKŁADACH UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWYCH I ŻYCIOWYCH W POLSCE W LATACH 2002–2010

Ważnym elementem działalności zakładów ubezpieczeń jest badanie efektywności ekonomicznej i ich działanie. Przez efektywność ekonomiczną rozumiemy takie sterowanie działalnością aby zakład ubezpieczeń nie tracił na produktach ubezpieczeniowych. Jednym ze wskaźników, które mówią o kondycji ekonomicznej zakładu ubezpieczeń jest wskaźnik *combined ratio*. W pracy prezentujemy wielkość współczynnika *combined ratio* w zakładach ubezpieczeń na życie i majątkowych. Wskazujemy także na zachowanie się tego współczynnika w ubezpieczeniach komunikacyjnych.

Słowa kluczowe: *combined ratio*, efektywność ekonomiczna.

**THE TRENDS FOR THE COEFFICIENT COMBINED RATIO IN THE SELECTED
INSURANCE COMPANIES FOR PROPERTY AND LIFE INSURANCE PRODUCTS
IN POLAND IN THE YEARS 2002–2010**

An important part of the insurance is to study the economic efficiency and their performance. Economic efficiency in the insurance is to operate in such a way in order not to loose on insurance products. One of the indicators that say about the economic condition of the insurance is, combined ratio.

In this work we present the size of coefficient combined ratio in insurance industry for the life and property insurance. We also indicate the behavior of this coefficient in communications insurance.

Key words: combined ratio, economic efficiency in insurance.